

1-го (06.05.1907) ступ.; Св. Станіслава 2-го (04.06.1885) і 3-го (20.05.1876) ступ.; Св. Володимира 4-го (15.05.1893), 3-го (06.05.1904) та 2-го (06.05.1915) ступ. Мав одну з найвищих священницьких відзнак – митру (13.03.1909).

У ІР НБУВ зберігається особовий фонд К. (Ф. 162), який містить рукописи його статей, доповідей, проповідей, бесід, лекційних курсів та підготовчі матеріали до них; документи і біогр. матеріали; матеріали службової діяльності; значне за обсягом листування. Фонд К. становить важливе джерело для дослідників історії КДА.

Осн. тв.: Критико-библиографические замечания по поводу издания первой книги истории Геродота // ТКДА. – 1874. – № 8. – С. 356–396; Русские издания греческих классиков // Там само. – 1876. – № 4. – С. 190–214; О преподавании классических языков в духовных семинариях и академиях. – К., 1876. – [2], 36 с.; Характеристические признаки, отличающие Священное Писание от других мнимо-откровенных религиозных памятников. – К., 1876. – [2], 23 с.; Двадцатилетие журнала «Труды Киевской духовной академии» (1860–1879 гг.). – К., 1883. – VIII, 320 с.; Преосвященный Филарет, епископ Рижский, как ректор Киевской духовной академии. – К., 1882. – [2], 96, XIV с.; Протоиерей Сергей Константинович Смирнов, ректор Московской духовной академии и его учено-литературные труды. – Ревель, 1892. – 12 с.; Преосвященный Феофан, бывший епископ Владимирский и Суздальский // ТКДА. – 1894. – № 8. – С. 590–607; Священное коронование на царство русских государей (Исторический очерк). – К., 1896. – 32 с.; Киевский митрополит священномученик Макарий и его значение в истории Юго-Западной Церкви. – К., 1897. – [2], 32 с.; Чтение о церковном учительстве. – К., 1898. – [2], 14 с.; Высокопреосвященнейший Иоанникий, митрополит Киевский и Галицкий. – К., 1899. – 24 с.; Преосвященный Феофан, бывший епископ Владимирский, и полковник С. А. Первухин, в их взаимной переписке (К столетию со дня рождения епископа Феофана). С прил.: 1) изображения святителя Феофана; 2) статьи: Служение еп. Феофана и еп. Порфирия о переводе Св. Писания на русский язык. – К., 1915. – [2], 144, IV с.; Письма преосвященного Филарета (Филаретова), епископа Рижского и Митавского, к кафедральному протоиерею Киево-Софийского Собора П. Г. Лебединцеву (1872–1882 гг.) // ТКДА. – 1915. – № 6. – С. 269–327; Суждения епископа Феофана и епископа Порфирия о переводе Священного Писания на русский язык // Там само. – № 9. – С. 142–181.

Арх.: ДАК. – Ф. Р-1654. – Оп. 1. – Спр. 580; ІР НБУВ. – Ф. 162: Корольков Іван Миколайович. – 804 од. зб.; Ф. III. – №№ 13130–13136, 20155, 49762–49768, 53571, 7774–57787, 59554, 80155; Ф. 175. – №№ 614–646, 1324, 1589, 1595; Ф. 191. – №№ 644–654; Ф. 304. – Дис. 448;

Ф. 160. – №№ 1531–1532, 1932, 2655; Ф. XXXIII. – № 973; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 10925; Оп. 3. – Спр. 1025–1026, 1527, 3870, 4072; Ф. 127. – Оп. 1011. – Спр. 1734.

Опубл. дж.: Извлечение из протоколов Совета Киевской духовной академии 9 февраля, 10 марта 1873 года // ТКДА. – 1873. – № 7. – С. 287–289, 314–315; Извлечение из протоколов Совета Киевской духовной академии 16 июля 1886 года // Там само. – 1887. – № 5. – С. 243–248; Епархиальные известия // КЕВ. – 1895. – № 15. – Отд. офиц. – С. 195; *Рибінський В. П.* До історії Київської духовної академії. Курс 1887–1891 рр. Спогади // Хроніка 2000. – № 17–18. – К., 1997. – С. 172–175; «Люблю Академию и всегда буду действовать во имя любви к ней...» (Письма профессора Киевской духовной академии Д. И. Богдашевского к А. А. Дмитриевскому) / вступ. статья, публ. и прим. Н. Ю. Суховой // Вестник ПСТГУ. Сер. II: История. История Русской Православной Церкви. – 2013. – Вып. 5 (54). – С. 96, 106; Вып. 6 (55). – С. 99; «Дал бы Бог, чтобы все и вся успокоились, и наступил общий мир...» (Письма протоиерея Николая Степановича Гроссу к Алексею Афанасьевичу Дмитриевскому 1908–1927 гг.) / вступ. ст., публ. и прим. Н. Ю. Суховой // Труды КДА. – № 20. – К., 2014. – С. 195, 200, 209, 230; «Мы знаем действительно знаменитого литургиста, нашего учителя А. А. Дмитриевского...» (Письма киевлян к А. А. Дмитриевскому) / вступ. статья, публ. и прим. Н. Ю. Суховой // Вестник Екатеринбургской духовной семинарии. – 2014. – Вып. 1 (7). – С. 228, 234; «Мы приобщили бы ваши воспоминания к нашим и постарались бы их сохранить для истории прошлого Киева и Киевской Академии...» (Письма Петра Павловича Кудрявцева к Алексею Афанасьевичу Дмитриевскому (1924–1929 гг.) / вступ. статья, публ. и прим. Н. Ю. Суховой // Там само. – Вып. 2 (8). – С. 395, 398, 409, 412–413.

Літ.: *Б-в Н.* Корольков (Іван Николаевич) // ЭСБЕ. – Т. XVI. – СПб., 1895. – С. 317; *Гумилевский Н.* [Рец.] Прот. И. Н. Корольков. Преосвященный Феофан, бывший епископ Владимирский, и полковник С. А. Первухин, в их взаимной переписке // Богословский библиогр. листок. – 1916. – № 3–4. – С. 35–37; *Шип Н. А.* Київська духовна академія в культурно-освітньому просторі України (1819–1919) . – К., 1910. – С. 17, 42, 120–121, 138–139, 169–170, 179, 192–195, 203, 211, 216–217, 224–225, 237, 341–342, 353, 371, 391, 400.

Л. А. Пастушенко

КОШИЦЬ Олександр Антонович [рос. Кошиц Александр Антонович] (13.[25].08.1875–21.09.1944), випускник КДА – диригент, регент, композитор, етнограф, педагог, мемуарист.

Нар. у с. Ромашки Канівського пов. Київ. губ. (нині – Миронівського р-ну Київ. обл.) у сім'ї священника. Дитячі роки провів у с. Тарасівка Звенигородського пов. Київ.

Олександр
Кошиць

губ. (нині – Звенигородського р-ну Черкас. обл.), де з 1877 служив його батько. У 1884–90 навчався в Богуславському ДУ, де під впливом видатного педагога П. С. *Гдешинського* захопився церк. музикою. Маючи неабиякі вокальні дані, співав в училищному хорі (сопрано, згодом тенором). Заняттям музикою та співом приділяв першорядну увагу, навчаючись у КДС (1890–96), яку згодом характеризував як «якусь природну консерваторію, ...де постановка голосу передавалась по традиції, шляхом передавання гарної манери співу, а знання нот було також необхідне і самозрозуміле». Поряд із духовною музикою у стінах семінарії, що, за згадкою К., «була тоді цілковито просякнута українським духом і українською піснею», активно долучився до укр. муз. культури, ази якої опанував ще у Богуславському уч-щі. Познайомившись із М. В. Лисенком, розпочав багаторічну співпрацю із ним щодо збирання та обробки укр. народних пісень. У семінарські роки під керівництвом П. О. *Калачинського* опановував скрипкове мистецтво. Закінчив КДС за 2-м розрядом (через незадовільну оцінку на випускному іспиті з догматичного богослов'я), не отримавши права омріяного вступу до КДА.

До кін. 1896 служив учителем церк. школи у с. Грузьке Київ. пов. та губ. (нині – Макарівського р-ну Київ. обл.). Керував хором при місцевій церкві.

На поч. 1897 залишив учителювання, розпочавши підготовку до іспиту за курс семінарії (з 24 предметів), який успішно склав у червні 1897, здобувши новий семінарський атестат за 1-м розрядом. Восени того ж року вступив до КДА.

У студентські роки (1897–1901) отримав нові можливості реалізувати своє захоплення музикою. Разом із ін. хористами КДА взимку 1898 почав відвідувати муз. школу С. Блюменфельда, де співав у хорі та слухав курс гармонії. З серпня 1898 до червня 1901 був регентом хору КДА. На цій посаді започаткував систематичне комплектування та впорядкування нотної б-ки КДА – зокрема фіксування наявного нотного матеріалу, перевірку рукописних списків духовних творів та поповнення нотниці. Ініціював долучення нотних фондів хору КДА до загальноакадем. б-ки (у грудні 1898 цю ініціативу підтримав тодішній ректор єпископ *Димитрій (Ковальницький)*). Завдяки неабиякому таланту регента, ретельному підбору півчих із видатними вокальними даними, їхньому наполегливому професійному вишколу, суттєвому збагаченню репертуару (зокрема творами видатного укр. духовного композитора А. Веделя (1767–1808)) значно підніс худож. рівень виконання академ. хору, породив «той чудовий спів, що вабив до Братського храму протягом 1898–1901 рр. силу-силенну люду». Як стверджують фахівці, за часів регентства Кошиця хор КДА досяг вершини слави.

Наприкінці академ. курсу К. підготував канд. твір «Монастырские обиходники XVI–XVII вв. и их значение в истории церковного устава (исторический очерк)», визнаний Радою КДА на підставі відгуків проф. О. А. *Дмитриєвського* та проф. І. М. *Королькова* «очень удовлетворительным» (рукопис твору зберігається у ІР НБУВ). Закінчив на-

вчання зі ступ. канд. богослов'я (ухвалу Ради КДА від 07.06.1901 затверджено митрополитом Київським і Галицьким Феогностом (Лебедєвим) 25.06.1901).

Після закінчення КДА з серпня 1901 служив акцизним контролером цукроварні у с. Нова Гребля Бердичівського пов. Київ. губ. (нині – Бородянського р-ну Київ. обл.). 02.09.1902 переведений на посаду викладача Закону Божого та арифметики Ставропольського єпарх. жін. уч-ща. З 1903 паралельно викладав історію у Ставропольському пед. ін-ті. Створив у Ставрополі чол. світський хор, переважну частину репертуару якого становили укр. пісні. Протягом кількарічних літніх експедицій по станицях Кубані (1903–05), здійснених на замовлення керівництва Кубанського козацького війська (за протекцією М. В. Лисенка), зібрав бл. 500 козацьких народних пісень; був відзначений Золотою медаллю на Кубанській Етнографічно-господарській виставці. У травні-червні 1903 читав лекції з теорії музики та хорового співу на Учительських курсах у Катеринодарі (нині – м. Краснодар, РФ).

У серпні 1904 переведений на посаду вчителя співу 1-ї жін. гімназії у м. Тифлісі (нині – м. Тбілісі). У жовтні того ж року переїхав до Києва, обійнявши вакантну посаду викладача церк. співу КДС (з 1904 викладав цей предмет також у 2-му жін. духовному уч-щі). Керував семінарським хором. Паралельно із викладацькою діяльністю у 1906–10 навчався за класом композиції у проф. Г. Л. Любомирського в Музично-драматичній школі М. В. Лисенка, де одночасно очолював шкільний хор. Був директором і диригентом філармонічного муз. тов-ва «Боян», заснованого М. В. Лисенком у 1906 (невдовзі закрито через фінансові проблеми).

З осені 1908 керував студентським хором Ун-ту Св. Володимира. Створив потужний хоровий колектив, який з року в рік підвищував свою майстерність, заживши «доброго імені й розголосу» і відігравши значну роль в утвердженні на концертній естраді

поряд із класичним репертуаром укр. пісні. Навесні 1909 керований К. університетський хор виборов 2-ге місце на конкурсі хорових колективів Києва та 1-й приз від глядачів. У 1913 об'єднав студентський чол. хор із хором Вищих жін. курсів. Із цим об'єднаним хором виступав із концертами у Києві, багатьох містах України та в Москві, маючи великий успіх. З 1911 керував також Церк. університетським хором – за зізнанням К., «найкращим» з усіх його хорових колективів і «незабутнім до смерті».

З 1911 викладав у хоровому класі Муз. уч-ща Київ. відділення Імп. рос. муз. тов-ва. Увійшов до першого складу викладачів створеної на його базі та відкритої 03–05.11.1913 Київ. консерваторії (нині – Нац. муз. академія України ім. П. І. Чайковського); керував консерваторським хором.

У 1912–16 обіймав посаду капелмейстера в Театрі Миколи Садовського (м. Київ), де здійснив постановку опер «Утоплена» та «Різдвяна ніч» М. В. Лисенка, «Пан Сотник» Г. О. Козаченка; відновив опери «Роксолана» Д. В. Січинського, «Сільська честь» П. Масканы, «Галька» С. Монюшка та ін. У 1916–17 був оперним диригентом і хормейстером Київ. опери (нині – Нац. опера України ім. Т. Г. Шевченка).

За часів УЦР був членом Ком-ту укр. нац. театру (з квітня 1917). Входив до складу дирекції заснованого ним Укр. нац. театру (відкритий 16.09.1917 у приміщенні Троїцького народного дому, нині – Київ. нац. академ. театру оперети), де завідував муз. частиною та був гол. диригентом. Брав участь у організації діяльності створеного 26.07.1917 відділу мистецтв Генерального секретарства освіти (опікувався його секцією музики). Після перетворення Генерального секретарства освіти на Мін-во народної освіти (за часів проголошення УНР) очолював його муз. відділ. У програмі діяльності відділу акцентував увагу на збереженні та поширенні укр. народної пісні; збиранні та виданні друком усього, що «в народній музичній

творчості є дійсно оригінального, дійсно українського»; українізації церк. співу на основі т. зв. київ. розспіву. Реалізацію зазначених завдань пов'язував із організацією народних хорів та хорових тов-в, курсів муз. грамоти, теорії музики, історії та теорії укр. пісні, хорового співу, регентського мистецтва, запровадження уроків співу у школах тощо. Передавши керівництво муз. відділу К. Стеценку, докладав зусиль для організації музично-етногр. секції чи «кабінету», однак зустрів «холодне та саме безучасне відношення» з боку укр. урядовців.

За часів Директорії УНР 01.01.1919 разом із К. Стеценком отримав доручення від С. Петлюри організувати хорову капелу для світового турне з метою ознайомлення зах. країн з Україною, її мистецтвом і культурою. Обраний диригентом, К. обстоював переконання в тому, що Укр. Республіканська Капела має складатись із першорядних хорових співаків і, зрештою, домігся проведення у січні 1919 фахового конкурсного набору її складу. Однак, попри законодавчо закріплені статус Укр. Республіканської Капели та її величезне держ. утримання (згідно із законом УНР від 23.01.1919), у зв'язку із наближенням до Києва більшовицьких військ та терміною евакуацією урядовців і Держ. скарбниці (в результаті чого капела ледь отримала мізерні кошти), більшість хористів із видатними вокальними даними, відібраних за конкурсом, так і не вирушила в турне. Врешті-решт, реальний склад капели, що встиг виїхати з Києва і з великими пригодами у лютому 1919 дістався Кам'янця-Подільського, виявився геть несподіваним для К. і невідповідним до його професійних вимог (за його виразом – справжнім «хоровим дрантям»). Випадкові хористи, повсякденні інтриги та бездіяльність адміністратора, недисциплінованість, брак належних коштів і навіть партитур – за таких реалій Укр. республіканська капела готувалася до свого зарубіжного турне, до якого вирушила у квітні 1919. Лише завдяки величезному

таланту К. як хормейстера і дирижера, його працьовитості, наполегливості, відповідальності за справу та колосальній роботі, проведеній у стислий час, вдалося надати капелі у складі бл. 70 осіб належної єдності та зіграності. Надзвичайні труднощі та пригоди супроводжували повсякденне існування Капели й під час гастролей, однак її концерти, що відбулися протягом 1919–20 у Чехословаччині, Австрії, Швейцарії, Франції, Бельгії, Голландії, Англії та Німеччині, мали величезний успіх, а К. зажив слави «генія української пісні», видатного диригента і хормейстера.

Однак через внутр. конфлікти і чвари у 1921 Укр. республіканська капела розпалася на три групи. Одна з них (на чолі з К.) виїхала до Польщі, де було створено новий колектив – Укр. нац. хор, що протягом 1921–26 здійснив тріумфальне турне європ. країнами (Іспанія, Франція, Бельгія, Німеччина), США, Лат. Америкою (Бразилія, Аргентина, Уругвай, Мексика, Куба), Канадою, збираючи велелюдні зали (зокрема на різдвяному концерті у Мехіко на арені Пласа де Торос були присутні 32 тис. 600 глядачів) та захоплені відгуки муз. критиків.

Після припинення діяльності Укр. нац. хору (1926) К. мав намір повернутися в Україну, порушивши у 1927 відповідне клопотання, однак отримав відмову з боку рад. органів влади. Тривалий час мешкав у Нью-Йорку (США). У 1930-х періодично займався концертною діяльністю, керуючи зведеними укр. хорами. Незабутніми для мешканців Нью-Йорка стали, зокрема, концерти колективу з 7 хорів у складі 300 співаків під орудою К. у «Карнегі-хол» (1932) та «Таун-хол» (1935, Шевченківське свято). У 1939 під час Світової виставки у Нью-Йорку К. керував виступами зведеного колективу з 8 хорів у складі бл. 500 співаків, маючи надзвичайний успіх у публіки.

1920–1930-ті були розквітом композиторської творчості К. у царині духовної музики (створив 5 літургій, цикл Богородичних дог-

матів та бл. 100 окремих композицій). Як і раніше, займався аранжуванням народних пісень. У 1933 у Нью-Йорку було видано величезним накладом англomовну версію 42 укр. народних пісень у обробці К. (за короткий час розпродано 200 тис. примірників). Як композитор і муз. керівник брав участь у створенні худ. фільму «Маруся» за п'єсою М. Старицького «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці» («Укрфільм корпорейшн», 1938), для якого організував професійний хор, що записав для кінострічки понад 30 народних пісень, колядок та щедрівок. Прочитав цикл лекцій з історії укр. музики у Колумбійському ун-ті. Здобув звання почесного д-ра філософії Вільного укр. ун-ту у Празі.

Останні роки життя мешкав у м. Вінніпег (провінція Манітоба, Канада). Попри похилий вік і слабке здоров'я, викладав на літніх диригентсько-вчительських курсах та керував їхнім укр. хором (1941–44). У 1944 був одним із засновників Осередку укр. культури та освіти (*англ.* Ukrainian Cultural and Educational Centre), де нині зберігаються особові архіви К. та його дружини Тетяни Кошиць-Георгієвської (1892–1966). За кілька місяців до смерті завершив запис муз. альбому (10 грамплатівок, 27 пісень), в якому представив усі жанри укр. пісні (щедрівки та колядки, істор., героїчні, військ. (стрілецькі), балади, побутові, любовні, сімейні, коліскові, жартівливі, сатиричні, гумористичні, коломийки).

Помер у м. Вінніпег на 70-му році життя. На похорон К., яким опікувався Ком-т українців Канади, прийшло бл. 5 тис. осіб. Похований у колумбарії цвинтаря «Глен-Іден» (*англ.* Glen Eden) побл. Вінніпега. Залишив «Спогади» і щоденникові записи, що становлять цінне джерело не лише біографії К., а й історії укр. хорового співу (опубліковані після смерті К.).

Нині К. шанують як на батьківщині, так і в діаспорі. Його ім'ям названо вулиці Києва та Богуслава; у Київ. середній школі № 296,

що на вул. Кошиця, створено його музей. Музей-кімнату відкрито й у с. Тарасівка на Черкащині, де минуло дитинство К. Йому присвячено одну з вітрин Музею Однієї Вулиці (м. Київ) та окрему експозицію в київ. Музеї культурної спадщини. Ім'я К. має відома на Україні хорова капела Богуславського пед. уч-ща. Традиції хорових колективів К. продовжує й Хор його імені у Вінніпезі (Oleksander Koshetz Choir of Winnipeg) – лауреат Нац. премії ім. Т. Г. Шевченка (1992).

Осн. тв.: Співи на службі Божій : на підставі старовинного українського церковного співу. – К., [б. р.]. – 49 с.; Українські хори. Народні пісні / згармонізував О. Кошиць : в 4 т. – Т. 1. – К.; Ляйпціг, 1913. – 31 с., Т. 2. – К.; Ляйпціг, 1913. – 31 с., Т. 3. – К.; Ляйпціг, 1913. – 13 с., Т. 4. – К.; Ляйпціг, 1913. – 29 с.; Відгуки минулого. О. Кошиць в листах до П. Маценка. – Вінніпег, 1954. – 80 с.; Релігійні твори [ноти] / за ред. З. Лиська. – Нью-Йорк, 1970. – 736 с.; Про українську пісню й музику. – К., 1993. – 48 с.; Спогади. – К., 1995. – 387 с.; З піснею через світ : подорож Української республіканської капели / за ред. М. І. Головащенко. – К., 1998. – 324 с.; Листи до друга (1904–1931) / укл., вступ. ст. Л. О. Пархоменко. – К., 1998. – 190 с.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 175. – № 1605; Ф. 304. – № 1691; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 3. – Спр. 2614.

Опубл. дж.: Извлечение из протоколов Совета Киевской духовной академии за 1900–1901 учебный год. – К., 1901. – С. 339–350, 426–432; Українська пісня за кордоном : Світова концертна подорож Українського національного хору під проводом Олександра А. Кошиця : Голос закордонної музичної критики. – Париж, 1929. – 102 с.; Пеленський О. Світова концертна подорож Української Республіканської Капелі : Спомини учасника. – Л., 1933. – 168 с.

Літ.: *Королів-Старий В.* Олександр Кошиць // ЛНВ. – 1929. – Кн. 1. – С. 36–48; *Маценка П.* Засади творчості О. Кошиця. – Winnipeg, 1950. – 14 с.; *Щербаківський В.* Життя і діяльність Олександра Антоновича Кошиця. – Лондон, 1955. – 53 с.; *Антонович М.* Кошиць Олександр Антонович : композитор церковної музики і диригент. – Вінніпег, 1975. – 96 с.; *Гриценко А. П.* Документи фонду Генерального секретарства освіти як джерело з історії українського національно-культурного відродження (1917 рік) // УІЖ. – 1997. – № 3. – С. 71, 76–77; *Осташко Т. С.* З історії літературно-мистецького життя в Україні за часів Центральної Ради // Там само. – 1998. – № 3. – С. 25, 29–31; *Калуцка Н. Б.* Мистецька діяльність Олександра Кошиця в контексті музики ХХ сторіччя : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». – К., 2001. – 21 с.; *Вона ж.* «Тарасівські пісні» в етнологічній та мистецькій діяльності Олександра Кошиця // Народна творчість та етнографія. – 2001. –

№ 3. – С. 107–110; Пархоменко Л. О. Творчість А. Веделя і Кошицева місія // Науковий вісник Нац. муз. академії України ім. П. Чайковського. – Вип. 11. – К., 2001. – С. 121–126; Вона ж. Феномен Олександра Кошиця // Наук. вісник Нац. муз. академії України ім. П. І. Чайковського. – Вип. 57 : Олександр Кошиць і час. – К., 2007. – С. 8–18; Паранюк Є. М. Український Голівуд і Олександр Кошиць. – Івано-Франківськ, 2002. – 35 с.; Олександр Кошиць : зб. статей, спогадів і матеріалів до 130-річного ювілею з дня народження геніального диригента і композитора. – Івано-Франківськ, 2006. – 197 с.; Головащенко М. І. Феномен Олександра Кошиця. – К., 2007. – 588 с.; Руденко Л. Г. Олександр Кошиць – диригент хору Київської духовної академії // Наук. вісник Нац. муз. академії України ім. П. І. Чайковського. – Вип. 57 : Олександр Кошиць і час. – К., 2007. – С. 22–27; Вона ж. Регенти хору Київської духовної академії останньої чверті ХІХ – початку ХХ ст. та їхній внесок у збереження національної духовно-музичної спадщини // ТКДА. – № 16. – 2012. – С. 221–240; Вона ж. Нотна бібліотека хору Київської духовної академії. – К., 2013. – С. 18, 20, 23, 24, 26–28, 39, 40, 42, 45–52, 57, 58, 64, 66, 67, 113, 188, 233, 236, 265, 271, 277, 291, 285, 286; Савчук Є. Повернення Олександра Кошиця // Наук. вісник Нац. муз. академії України ім. П. І. Чайковського. – Вип. 57 : Олександр Кошиць і час. – К., 2007. – С. 3–7; Шевчук О. Ю. Олександр Кошиць і наука про давньоукраїнський церковний спів // Там само. – С. 28–42; Ковальчук О. О. Кошиць Олександр Антонович // Енциклопедія історії України. – Т. 5. – К., 2008. – С. 260–261; Жадько В. Черкащина : Універсальна енциклопедія. – К., 2010. – С. 471–472; Він же. Де ж похований Олександр Кошиць? // Кримська світлиця. – 2012. – № 50 (14.12). – Режим доступу: <http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=11167>. – Назва з екрана; Калуцка Н., Пархоменко Л. Олександр Кошиць : мистецька діяльність у контексті музики ХХ сторіччя. – К., 2012. – 416 с.; Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського 100 років. – К., 2013. – С. 5, 13–15, 31, 32, 35, 40, 51, 77, 115, 117, 118, 125, 133, 268, 364–366; Бачинська О. М. Реалізація програми творення українських національних хорів за Гетьманату П. Скоропадського // Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Істор. науки. – № 6. – 2013. – С. 281–289; Граб У. Олександр Кошиць в епістолярному дуеті Павла Маценка та Мирослава Антоновича // Студії мистецтвознавчі : Театр. Музика. Кіно. – № 3/4 (43/44). – К., 2013. – С. 150–159.

М. Л. Ткачук, Я. І. Юринець

КРАМАРЕВ Григорій Никифорович [рос. Крамарев Григорий Никифорович] (29.09[11.10].1816–12[24].07.1868), протоієрей, випускник і викладач КДА – священнослужитель РПЦ, церк. педагог, адміністратор, письменник.

Нар. у слоб. Дернова (ін. назва – Дерновна) Охтирського пов. Харків. губ. (нині – с. Дернове Тростянецького р-ну Сум. обл.) у сім'ї священника місцевої Свято-Георгіївської церкви. Батько, Никифор Васильович, помер за півроку до народження К., тож його вихованням і початковою освітою опікувалася мати, Марія Опанасівна.

Після закінчення Охтирського ДУ (1829) навчався у Харків. колегіумі (1829–37), де був відзначений срібною медаллю, та КДА (1837–41), де здобув ступ. магістра богослов'я і словесних наук (подання Конференції КДА від 19.07.1841 затверджено Св. Синодом ухвалою від 09–18.12.1842).

Після закінчення КДА призначений викладачем алгебри і геометрії (за даними некрологів і клірових відомостей – Св. Письма і поєднаних із ним предметів) Волин. ДС (з 27.08.1841). Після отримання магістерського диплома переведений на посаду професора. З 30.09.1841 був помічником інспектора. З 04.12.1843 поряд із осн. предметами викладав нім. мову.

18.06.1844 переведений на посаду бакалавра загальної церк. історії КДА. 06.11.1849 рукопокладений митрополитом Київським Філаретом (Амфітеатровим) у сан ієрея та призначений священником університетської Свято-Володимирської церкви. У 1850-х поєднував викладацьку та адм. діяльність у КДА (з вересня 1853 – екстраорд. професор істор. наук; з 08.12.1853 – дійсний член акад. Конференції та окружного Правління) із виконанням пед. і священницьких обов'язків на посаді законовчителя Київ. ін-ту шляхетних дівчат і настоятеля інститутської церкви в ім'я священномучениці цариці Олександри (10.02.1851–05.10.1854). 29.11.1854 піднесений до сану протоієрея.

Обійнявши посаду ключаря Києво-Софійського кафедрального собору (01.04.1856) і ввійшовши до складу Київ. єпархіального попечительства (03.04.1856) та духовної консисторії (09.06.1856), фактично зосередився на церк. служінні. Після